Ukraine's Institutional Cooperation with the International Organization for Migration in the Context of War: Transformations and Priorities

UDC [327:061.1]:314.15(477):355.48 DOI: https://doi.org/10.15421/172619V
C3 International Relations

Lisovska Myroslava[1]
Ph.D., Assoc. Prof., https://orcid.org/0000-0002-3534-9945, m.lisovska@kubg.edu.ua
Vashchenko Vladyslava[2]
Master's Student, https://orcid.org/0009-0009-5444-1235, vo.vashchenko1@gmail.com

[1] Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University (Kyiv, Ukraine)
[2] National University of Kyiv-Mohyla Academy (Kyiv, Ukraine)

Abstract.
Relevance. It was determined that the large-scale migration and humanitarian crisis caused by full-scale Russian aggression put forward new requirements for the architecture of international cooperation. The research of the adaptability of the International Organization for Migration (IOM) and its institutional tools is important for understanding transformations in the system of global management of migration processes during security crises. The purpose of this research is to identify the specific features of the transformation of the regulatory and inter-agency mechanisms governing Ukraine's cooperation with the IOM in a wartime context, as well as to outline the priority areas for their further development.
Results. An analysis of three levels of institutional interaction was carried out: national, in the format of regional partnership with the European Union and within the UN system. The evolution of the legal framework governing IOM's activities in Ukraine was examined, from the stage of establishing the initial contractual framework to the operational adaptation of agreements with relevant ministries to the requirements of martial law. The practical potential of new areas of cooperation was outlined: the digitalisation of border control, the introduction of reparations mechanisms for war-related damage, the drafting of strategic documents in the field of migration and the mobilisation of diaspora capital for post-war reconstruction. At the level of partnership with the EU, joint security, human rights and infrastructure initiatives were characterized. It was found that at the level of the UN system, the potential of IOM was involved in the development of the system of accounting and support for internally displaced persons, combating gender-based violence, as well as the implementation of projects for the socio-economic recovery of affected communities. **Conclusions.** A shift from a model of emergency humanitarian assistance to a strategic inter-agency partnership was noted. It was emphasised that the experience gained in Ukraine in flexibly adjusting inter-agency relations and optimising migration management is of universal significance and can serve as a reference point for the IOM's response to armed conflicts.
Keywords: International Organization for Migration (IOM), Ukraine, EU, UN, institutional cooperation, partnership, the Russo-Ukrainian war

Інституційне співробітництво України з Міжнародною організацією з міграції в умовах війни: трансформації та пріоритети

Лісовська Мирослава[1], **Ващенко Владислава**[2]

[1] Київський столичний університет імені Бориса Грінченка (Київ, Україна)
[2] Національний університет «Києво-Могилянська академія» (Київ, Україна)

Анотація.
Актуальність. Визначено, що масштабна міграційна та гуманітарна криза, зумовлена повномасштабною російською агресією, висунула нові вимоги до архітектури міжнародного співробітництва. Дослідження адаптивності Міжнародної організації з міграції (МОМ) та її інституційного інструментарію є важливим для розуміння трансформацій у системі глобального управління міграційними процесами під час безпекових криз. Метою розвідки є з'ясування особливостей трансформації нормативно-правових та міжвідомчих механізмів взаємодії України з МОМ в умовах війни, а також окреслення пріоритетних векторів їхнього подальшого розширення.
Результати. Здійснено аналіз трьох рівнів інституційної взаємодії: національного, у форматі регіонального партнерства з Європейським Союзом та в межах системи ООН. Висвітлено еволюцію правової основи діяльності МОМ в Україні від етапу розбудови первинної договірної бази до оперативної адаптації угод із профільними міністерствами під вимоги воєнного стану. Окреслено прикладний потенціал нових секторів взаємодії: цифровізації прикордонного контролю, запровадження репараційних інструментів за завдану війною шкоду, розробки стратегічних документів у сфері міграції та акумуляції капіталу діаспори для повоєнної відбудови. На рівні партнерства з ЄС охарактеризовано спільні безпекові, правозахисні та інфраструктурні ініціативи. З'ясовано, що на рівні системи ООН залучено потенціал МОМ до розбудови системи обліку та підтримки внутрішньо переміщених осіб, протидії гендерно зумовленому насильству, а також реалізації проєктів із соціально-економічного відновлення постраждалих громад. **Висновки.** Констатовано перехід від моделі екстреної гуманітарної підтримки до стратегічного міжвідомчого партнерства. Наголошено, що напрацьований в Україні досвід гнучкого коригування міжвідомчих зв'язків та оптимізації міграційного управління має універсальне значення і може слугувати орієнтиром для реагування МОМ на збройні конфлікти.
Ключові слова: Міжнародна організація з міграції (МОМ), Україна, ЄС, ООН, інституційне співробітництво, партнерство, російсько-українська війна

Стаття надійшла / Article arrived: 17.09.2026 // Схвалено до друку / Accepted: 11.11.2026 // Підписано до друку / Approved for printing: 12.11.2026

Вступ.

Повномасштабна військова агресія Російської Федерації проти України спричинила наймасштабнішу міграційну та гуманітарну кризу на Європейському континенті з часів Другої світової війни. Систематичні удари по критичній та цивільній інфраструктурі, руйнування житлового фонду, ризики депопуляції та дефіциту трудових ресурсів, масове вимушене переміщення мільйонів громадян України як усередині країни, так і за її межі сформували безпрецедентні виклики для національної безпеки, соціально-економічної стабільності та архітектури міжнародного права. Зазначені трансформації вимагають якісно нових підходів до управління міграційними потоками та оптимізації міжвідомчого співробітництва в умовах воєнного стану.

У цьому контексті особливої актуальності набуває дослідження суб'єктності та інституційного інструментарію міжнародних організацій як ключових акторів міжнародних відносин. Провідну роль у процесах координації, регулювання та ресурсно-аналітичного забезпечення міграційних процесів відіграє Міжнародна організація з міграції (МОМ). Після приєднання у 2016 році до системи ООН МОМ розпочала якісно новий етап своєї еволюції, що вимагає наукового осмислення її адаптивності, оновлення нормативно-правової бази та трансформації практичних векторів взаємодії з державою в умовах системної безпекової кризи.

Саме досвід інституційної співпраці з Україною може слугувати основою для формування стратегій управління гуманітарними та міграційними кризами в інших регіонах світу, де відбуваються збройні конфлікти та здійснюється масове вимушене переміщення населення.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Попри те, що повномасштабна російсько-українська війна активізувала науковий інтерес до широкого спектра міграційних проблем, комплексні дослідження інституційного співробітництва України з МОМ все ще мають обмежений характер і здебільшого висвітлюють лише окремі прикладні напрями її діяльності. Наукове осмислення окремих аспектів функціонування МОМ знайшло відображення у працях таких дослідників, як І. Горбачова, В. Ксендзук, Б. Проців, М. Кобеля-Звір, М. Матвійчук, Г. Топчій, Н. Ястремська.

Питання правового регулювання міжнародної міграції та її імплементації в Україні розглянуто у публікації Н. Ястремської, Г. Топчій та М. Матвійчук, де МОМ позиціонується як важлива складова системи ООН із безпосереднім впливом на міграційні процеси (Ястремська та ін., 2022).

Секторальні напрями діяльності МОМ окреслені у працях І. Горбачової та В. Ксендзук. Зокрема, І. Горбачова зосереджує увагу на ініціативах МОМ у сфері трудової міграції (Горбачова, 2017). У свою чергу, В. Ксендзук аналізує роль Організації у формуванні та реалізації соціальної політики України (Ксендзук, 2016).

Б. Проців здійснює загальний огляд діяльності МОМ у глобальному контексті з аналізом практичної роботи Організації на території України. Автор на конкретних прикладах демонструє механізми взаємодії МОМ із внутрішньо переміщеними особами (Проців, 2025).

Дослідження М. Кобелі-Звір є прикладом аналізу окремого практичного виміру діяльності МОМ. Авторка досліджує ініціативи грантової підтримки Організації в умовах війни, зокрема інструменти фінансової та підприємницької допомоги для мікро-й малого бізнесу, ВПО, ветеранів та інших вразливих категорій населення (Кобеля-Звір, 2023).

Водночас, попри наявність праць, присвячених окремим векторам роботи Організації, у вітчизняній науковій дискусії досі відсутній комплексний аналіз трансформації нормативно-правових та міжвідомчих механізмів співробітництва України з МОМ у системному вимірі (на національному рівні, у форматі регіонального партнерства з ЄС та в межах глобальної системи ООН) в умовах викликів воєнного стану, що й зумовлює необхідність цієї розвідки.

Метою статті є комплексний аналіз трансформації нормативно-правових та міжвідомчих механізмів інституційного співробітництва України з Міжнародною організацією з міграції в умовах російсько-української війни, а також визначення пріоритетних напрямів їхньої взаємодії.

Результати дослідження.

Масштаб діяльності МОМ в Україні забезпечується високим рівнем і глибиною її інституційних партнерських зв'язків, нормативно-правову основу яких становить комплекс угод, укладених із Кабінетом Міністрів України та профільними міністерствами.

Початком практичної присутності Організації в державі стало набуття Україною у 1996 році статусу країни-спостерігача при МОМ, що дозволило того ж року відкрити Представництво МОМ у Києві.

Наступним важливим етапом юридичного оформлення цих відносин стала Угода між Кабінетом Міністрів України та МОМ щодо статусу Міжнародної організації з міграції в Україні та співробітництва у сфері міграції, підписана у 1999 році. Вона закріплювала право Організації відкривати Представництво та відділення на території України та визначала ключові вектори співробітництва, такі як: розбудова потенціалу міграційного управління, регулювання міграційних потоків та надання допомоги постраждалим категоріям населення (Кабінет Міністрів України, 1999). Подальша розбудова інституційної співпраці зумовила поглиблення міжнародно-правового статусу України в Організації. У 2001 році держава подала заявку на повноправне членство, а в липні 2002 року Верховна Рада України ратифікувала Статут МОМ.

Паралельно з формуванням загальнодержавної рамки розвивалося й галузеве співробітництво з профільними міністерствами та відомствами. Зокрема, правову основу взаємодії з Міністерством внутрішніх справ України тривалий час становила двостороння Угода про співробітництво між Міністерством внутрішніх справ України і Міжнародною організацією з міграції 2005 року, що закріпила ключові напрями спільної діяльності у сферах управління кордонами, протидії торгівлі людьми та боротьби з нелегальною міграцією. Документ регламентував механізми обміну оперативною та аналітичною інформацією, надання технічної й консультативної допомоги, а також проведення спільних профілактичних заходів і тренінгів для правоохоронних органів (Міністерство внутрішніх справ України та МОМ, 2005). Подібні угоди були укладені між Адміністрацією Державної прикордонної служби України і МОМ (Адміністрація Державної прикордонної служби України та МОМ, 2005) та між Міністерством соціальної політики України та Представництвом Міжнародної організації з міграції в Україні (Міністерство соціальної політики України та Представництво МОМ, 2011) у 2005 та 2011 роках відповідно. Вони заклали нормативне підґрунтя для довгострокової взаємодії у сфері гармонізації прикордонного контролю та реалізації спільних проєктів, спрямованих на протидію транснаціональній злочинності, нелегальній міграції та торгівлі людьми, захисту прав мігрантів.

У відповідь на виклики, спричинені російською агресією на Сході України після 2014 року, відбулося оновлення міжвідомчої співпраці. Практичним втіленням цієї взаємодії стала реалізація спільних ініціатив, зокрема, МОМ у партнерстві з Міністерством соціальної політики України, Державною міграційною та Державною прикордонною службами розпочала масштабний проєкт «Всебічна стабілізаційна підтримка для внутрішньо переміщених осіб і постраждалого населення в Україні» (2014–2016 рр.) (МОМ, 2016). Проєкт охопив такі регіони: Донецьку, Луганську, Харківську, Запорізьку, Дніпропетровську, Полтавську та Одеську області і зосередився на інтеграції ВПО через відновлення об'єктів соціальної інфраструктури, стимулювання підприємницької діяльності та впровадження інструментів соціального згуртування громад.

Окремі зміни відбулися й у нормативно-правовій базі. Зокрема, у 2018 році між Міністерством соціальної політики України та МОМ було укладено нову Угоду про співробітництво (Міністерство соціальної політики України та МОМ, 2018), яка замінила попередній документ 2011 року та суттєво розширила рамки двосторонньої взаємодії. Оновлена угода врахувала нові соціально-демографічні реалії, включивши до пріоритетних напрямів підтримку внутрішньо переміщених осіб (ВПО), реінтеграцію українських громадян, а також сприяння захисту національних меншин і збереженню їхньої культурної самобутності. Виклики російсько-української війни після 2022 року вплинули на суттєву інтенсифікацію співпраці МОМ з українським урядовим апаратом. Ця динаміка охопила як розширення практичної проєктної діяльності, так і оновлення нормативно-договірної бази.

Проявом таких трансформацій стала заміна Угоди з Міністерством внутрішніх справ України 2005 року новим базовим договором, підписаним у 2023 році. Оновлений документ адаптував безпековий вектор взаємодії до сучасних загроз, розширивши співробітництво на сфери зміцнення кіберзахисту, захисту інформаційного простору та цифровізації процесів управління міграцією й державним кордоном. Крім того, Угода 2023 року зафіксувала нові соціально-гуманітарні пріоритети: підтримку реінтеграції та адаптації ветеранів війни, а також посилений захист неповнолітніх осіб без супроводу – категорії, що зазнала особливого ризику внаслідок масового вимушеного переміщення (Міністерство внутрішніх справ України та МОМ, 2023).

Паралельно з оновленням безпекового блоку відбулося розширення діяльності МОМ через укладення нових угод про співробітництво з Міністерством закордонних справ України (Міністерство закордонних справ України та МОМ, 2024), Міністерством економіки України (Міністерство економіки України та МОМ, 2024) та Міністерством юстиції України у 2024 році (Міністерство юстиції України та МОМ, 2024), що підтвердило перехід від класичного гуманітарного реагування до стратегічного міжвідомчого партнерства.

Ключовим напрямом інституційного співробітництва залишається модернізація міграційної політики та управління переміщенням населення. Зважаючи на необхідність концептуального переосмислення державної міграційної стратегії в умовах воєнного стану, експерти МОМ долучилися до опрацювання змін до Стратегії державної міграційної політики на період до 2025 року. Перегляд документа передбачав упровадження пріоритетних цілей щодо захисту прав й інтересів громадян України, які вимушено залишили країну після 24 лютого 2022 року, розробки механізмів їхнього стимулювання до повернення, а також гармонізації українського міграційного законодавства та адміністративних процедур із нормами й стандартами Європейського Союзу (Кабінет Міністрів України, 2017).

Паралельно МОМ надає інституційну підтримку Уряду України в розробці нової Стратегії міграційної політики та Стратегії інтегрованого управління кордонами. У контексті євроінтеграційного поступу України Організація зробила вагомий внесок у впровадження Дорожньої карти з верховенства права (Кабінет Міністрів України, 2025) – фундаментального документа, що охоплює понад 100 стратегічних результатів і близько 500 заходів, виконання яких є

передумовою вступних переговорів із ЄС. Зі свого боку, у 2024 році за фінансової підтримки ЄС МОМ ініціювала спеціалізовану програму інституційного посилення спроможностей органів державної влади щодо міграційних аспектів євроінтеграції.

Оцінка ефективності державної міграційної політики є ще одним важливим аспектом інституційного виміру співробітництва МОМ та України. Системний моніторинг здійснюється із використанням індикаторів управління міграцією – спеціалізованого аналітичного інструментарію, що охоплює понад сотню критеріїв. Це дає змогу комплексно оцінити рівень дотримання добробуту мігрантів, розбудови легальних шляхів переміщення, міжвідомчої координації та реалізації загальноурядового підходу, що сприяє вчасному виявленню системних прогалин і оптимізації нормативно-правового регулювання.

Поряд із моніторингом міграційної політики України, якісно новим і пріоритетним напрямом діяльності МОМ в умовах повномасштабного конфлікту стало сприяння правосуддю через репарації та правосуддя перехідного періоду (IOM Ukraine, n.d.). Масштабні порушення міжнародного гуманітарного права та прав людини, а саме: масові вбивства, катування, сексуальне насильство й системне руйнування цивільної інфраструктури, зумовили консолідацію зусиль Організації та урядових структур задля відновлення справедливості й захисту постраждалих.

Практична діяльність МОМ в Україні у зазначеному напрямі спрямовується на модернізацію національного законодавства, розбудову відповідного інституційного потенціалу та проведення комплексних соціологічних досліджень. Зокрема, експерти Організації взяли участь у роботі над розробкою та імплементацією національного законодавства та Рамкової програми співробітництва між Урядом України та Офісом Спеціального представника Генерального секретаря ООН з питань сексуального насильства в умовах конфлікту (IOM Ukraine, n.d.), а також над удосконаленням нормативно-правових актів щодо унормування статусу й обліку осіб, які зазнали шкоди внаслідок збройної агресії РФ.

Окремим стратегічним вектором інституційного співробітництва МОМ та Уряду України в умовах воєнної трансформації стало залучення людського й фінансового капіталу закордонного українства. Яскравим прикладом такої взаємодії виступає створення Альянсу діаспори з відновлення України у 2025 році (Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України, 2025).

Ця глобальна платформа покликана консолідувати розпорошені гуманітарні, інвестиційні та інтелектуальні ініціативи українських громад за кордоном, перетворюючи їх на системний інструмент відбудови держави. Альянс функціонує як єдиний координаційний простір для розробки й реалізації проєктів із забезпеченням спільного доступу до аналітичних баз даних та експертних ресурсів. Інституційна архітектура платформи передбачає розподіл повноважень, за якого МОМ виконує функції Секретаріату, а принципи співголовування забезпечують Уряд України разом із міжнародними партнерами та організаціями громадянського суспільства.

Поряд із поглибленням міжвідомчої співпраці з Урядом України МОМ суттєво активізувала партнерство з Європейським Союзом, виступаючи координатором європейських гуманітарних та безпекових ініціатив у регіоні. Упродовж повномасштабної війни співробітництво між МОМ та ЄС щодо України структурувалося за трьома основними напрямами: наданням гуманітарної та багатоцільової грошової допомоги, розбудовою системи інтегрованого управління кордонами, а також протидією торгівлі людьми й забезпеченням індивідуального захисту постраждалих осіб.

У межах напряму екстреного гуманітарного реагування МОМ за фінансової підтримки ЄС оперативно розгорнула низку антикризових програм. Зокрема, вже у квітні 2022 року першочергову непродовольчу допомогу отримали близько 9 тисяч внутрішньо переміщених осіб (IOM Ukraine, 2022b). Значний обсяг європейських ресурсів було акумульовано на відновленні об’єктів критичної та комунальної інфраструктури, а також на забезпеченні доступу постраждалих громад до систем водопостачання, санітарії та гігієни (WASH). Крім того, фінансова акумуляція з боку ЄС та інших міжнародних донорів дала змогу вже у березні 2022 року запустити масштабну програму багатоцільової грошової допомоги для вразливих верств населення України (IOM Ukraine, 2022c).

Співробітництво у сфері управління кордонами набуло додаткового імпульсу в межах реалізації ініціативи «Шляхи солідарності ЄС – Україна», покликаної забезпечити функціонування альтернативних логістичних маршрутів для українського агроекспорту та імпорту критично важливої продукції (Європейська Комісія, б. д.). Спільні проєкти МОМ та Європейського Союзу зосереджуються на комплексній модернізації прикордонної інфраструктури, розширенні пропускної спроможності ключових пунктів пропуску, облаштуванні додаткових смуг для вантажного транспорту, а також посиленні безпекового компонента на українсько-молдовській ділянці державного кордону шляхом оптимізації міжвідомчого інформаційного обміну. Важливим елементом інституційної підтримки стало залучення європейських ресурсів через МОМ для забезпечення функціонування та розвитку державної системи електронної черги «eQueue» – цифрової системи бронювання часу перетину кордону для вантажівок та автобусів (IOM Ukraine, 2025a).

Паралельно з розвитком прикордонно-логістичної інфраструктури МОМ та ЄС розгортають розширені превентивні й правозахисні програми, зумовлені суттєвим зростанням ризиків торгівлі людьми, нелегальної міграції та різних форм експлуатації в умовах масового вимушеного переміщення. Зокрема, у травні 2022 року було ініційовано масштабну комунікаційну кампанію для запобігання торгівлі людьми в умовах війни, спрямовану на підвищення обізнаності громадян щодо ризиків трудової та сексуальної експлуатації, розповсюдження алгоритмів безпечного працевлаштування й надання контактів національних гарячих ліній допомоги (IOM Ukraine, 2022a). Поряд із превентивними заходами спільні зусилля партнерів спрямовуються на забезпечення практичних потреб постраждалих осіб шляхом надання їм комплексної медичної, юридичної та психосоціальної допомоги.

Окремим виміром інституційного співробітництва виступає тісна взаємодія МОМ із системою ООН, до якої Організація офіційно приєдналася у 2016 році. В Україні це практично реалізується через міжагентську координацію в межах кластерної системи гуманітарного реагування ООН. МОМ є активним учасником таких профільних кластерів: «Житло та непродовольчі товари», «Захист», «Охорона здоров'я» та «Водопостачання, санітарія і гігієна», що діють під егідою Управління Верховного комісара у справах біженців ООН (УВКБ ООН), ЮНІСЕФ та ВООЗ.

Важливим напрямом міжвідомчої взаємодії в контексті викликів повномасштабної російсько-української війни стало формування тривалих стратегій подолання наслідків вимушеного переміщення. Зокрема, разом із УВКБ ООН, Програмою розвитку ООН (ПРООН) та Управлінням ООН з координації гуманітарних справ (УКГС) МОМ виступає співголовою ініціативи «Довгострокові рішення» (IOM, 2026), яка опрацьовує комплексні механізми сталого відновлення за трьома основними векторами: сталою реінтеграцією ВПО в місцях первинного проживання, інтеграцією в приймаючих громадах та розселенням в інших безпечних регіонах країни.

Зазначена ініціатива системно узгоджується з національними пріоритетами й передбачає залучення органів місцевого самоврядування. Показовим прикладом такої практичної взаємодії є комплексний проєкт у селищі Іванків Київської області, де після деокупації за участі МОМ було відновлено критичну інфраструктуру, відремонтовано пошкоджений житловий фонд, ліцей та будинок культури, а також збудовано спортивний комплекс (UNHCR, 2024).

Крім того, МОМ активно долучається до програм Фонду відновлення громад України, започаткованого під егідою ООН у 2023 році. Зокрема, у партнерстві з Продовольчою та сільськогосподарською організацією ООН у Сумській області було реалізовано спільні проєкти, спрямовані на стимулювання місцевої зайнятості та економічне відродження прикордонних територій, у межах яких понад 700 домогосподарств і суб'єктів підприємницької діяльності отримали грантову підтримку й пройшли курси професійного навчання (IOM Ukraine, 2025b).

Висновки.

Узагальнення аналізу інституційного співробітництва між Україною та Міжнародною організацією з міграції свідчить про його глибоку трансформацію від класичної гуманітарної допомоги до стратегічного міжвідомчого партнерства. Повномасштабна військова агресія РФ виступила каталізатором суттєвого розширення нормативно-правової бази, що знайшло відображення в укладенні оновленої угоди з МВС України та нових секторних угод із МЗС, Міністерством економіки та Міністерством юстиції України. В умовах воєнного стану співробітництво набуло значно вищої інтенсивності, а суттєве зростання частоти укладення двосторонніх угод стало свідченням здатності сторін до оперативного та гнучкого реагування на динамічні виклики безпекової кризи. Двостороннє співробітництво охопило нові пріоритетні напрями: модернізацію державної міграційної політики, розбудову національних репараційних механізмів, залучення потенціалу закордонного українства через Альянс діаспори з відновлення України та реалізацію довгострокових рішень для реінтеграції ВПО.

Партнерство з ЄС позиціонує МОМ як ключового координатора європейських безпекових, правозахисних та інфраструктурних ініціатив в Україні. Спільна діяльність зосереджена на модернізації прикордонної інфраструктури в межах ініціативи «Шляхи солідарності ЄС – Україна» (зокрема цифровізації процесу перетину кордону через систему «eQueue»), протидії торгівлі людьми та реалізації антикризових програм допомоги. Доведено, що важливим виміром регіонального партнерства є залучення МОМ до підтримки євроінтеграційного поступу України, зокрема в контексті імплементації Дорожньої карти з верховенства права.

В межах системи ООН співробітництво реалізується через кластерний механізм гуманітарного реагування та партнерства з УВКБ ООН, УКГС ООН, ПРООН. Обґрунтовано, що консолідація зусиль у межах ініціативи «Довгострокові рішення» та Фонду відновлення громад свідчить про перехід від оперативного подолання наслідків вимушеного переміщення до стратегічного відновлення критичної інфраструктури й економічного відродження постраждалих територій України.

Подальші наукові дослідження доцільно спрямувати на комплексний аналіз ролі МОМ у розробці довгострокових стратегій щодо стимулювання повернення українських громадян з-за кордону й реінтеграції людського капіталу, зокрема через інструменти Альянсу діаспори та програми підтримки ветеранів.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

Адміністрація Державної прикордонної служби України, & Міжнародна організація з міграції. (2005). *Угода між Адміністрацією Державної прикордонної служби України і Міжнародною організацією з міграції про співробітництво* (Угода № 989_003). Офіційний портал Верховної Ради України. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/989_003#Text

Горбачова, І. (2017). Міжнародна організація з міграції в Україні: аналітичний аспект. *Економіка і суспільство*, 9, 55–60. https://economyandsociety.in.ua/journals/9_ukr/8.pdf

Європейська Комісія. (б. д.). *Шляхи солідарності ЄС – Україна*. European Commission. https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine/eu-assistance-ukraine/eu-ukraine-solidarity-lanes_uk

Кабінет Міністрів України. (1999). *Угода між Кабінетом Міністрів України та Міжнародною організацією з міграції щодо статусу Міжнародної організації з міграції в Україні та співробітництва у сфері міграції* (Угода № 995_411). Офіційний портал Верховної Ради України. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_411#Text

Кабінет Міністрів України. (2017). *Про схвалення Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року* (Розпорядження № 482-2017-р). Офіційний портал Верховної Ради України. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/482-2017-р#Text

Кабінет Міністрів України. (2025). *Дорожня карта з питань верховенства права*. Урядовий портал. https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/UA_Dorozhnya_karta_z_pytan_verhovenstva_prava_2.pdf

Кобеля-Звір, М. Я. (2023). Грантова підтримка Міжнародної організації з міграції в Україні під час війни. *Проблеми системного підходу в економіці*, 3(92), 60–67. http://www.psae-jrnl.nau.in.ua/journal/3_92_2023_ukr/10.pdf

Ксендзук, В. В. (2016). Діяльність міжнародної організації з міграції в контексті розвитку соціальної політики в Україні. *Соціально-трудові відносини: теорія та практика*, 2(12), 253–261. https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/963108c0-afa6-4878-a403-4ca3a81f6f7e/content

Міжнародна організація з міграції. (2016). *Всебічна стабілізаційна підтримка для внутрішньо переміщених осіб* (ВПО) і постраждалого населення в Україні: Звіт за результатами дослідження впливу проекту. IOM Ukraine. https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbdl1861/files/documents/eu_ia_final_report_internet.pdf

Міністерство внутрішніх справ України, & Міжнародна організація з міграції. (2005). *Угода про співробітництво між Міністерством внутрішніх справ України і Міжнародною організацією з міграції* (Угода № 989_004). Офіційний портал Верховної Ради України. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/989_004#Text

Міністерство внутрішніх справ України, & Міжнародна організація з міграції. (2023). *Угода про співробітництво між Міністерством внутрішніх справ України та Міжнародною організацією з міграції* (Угода № 989_001-23). Офіційний портал Верховної Ради України. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/989_001-23#Text

Міністерство економіки України, & Міжнародна організація з міграції. (2024). *Угода про співробітництво між Міністерством економіки України та Міжнародною організацією з міграції* (Угода № 989_002-24). Офіційний портал Верховної Ради України. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/989_002-24#Text

Міністерство закордонних справ України, & Міжнародна організація з міграції. (2024). *Угода про співробітництво між Міністерством закордонних справ України та Міжнародною організацією з міграції* (Угода № 989_001-24). Офіційний портал Верховної Ради України. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/989_001-24#Text

Міністерство соціальної політики України, & Міжнародна організація з міграції. (2018). *Угода про співробітництво між Міністерством соціальної політики України та Міжнародною організацією з міграції* (МОМ) (Угода № 989_001-18). Офіційний портал Верховної Ради України. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/989_001-18#Text

Міністерство соціальної політики України, & Представництво Міжнародної організації з міграції (МОМ) в Україні. (2011). *Угода про співробітництво між Міністерством соціальної політики України та Представництвом Міжнародної організації з міграції* (МОМ) в Україні (Угода № 989_005). Офіційний портал Верховної Ради України. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/989_005#Text

Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України. (2025). *Альянс діаспори з відновлення України*. https://www.msp.gov.ua/about/klyuchovi-napryamy/natsionalna-yednist/alyans-diaspory-z-vidnovlennya-ukrayiny

Міністерство юстиції України, & Міжнародна організація з міграції. (2024). *Угода про співробітництво між Міністерством юстиції України та Міжнародною організацією з міграції* (Угода № 989_003-24). Офіційний портал Верховної Ради України. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/989_003-24#Text

Проців, Б. І. (2025). Міжнародна організація з міграції: ініціативи щодо допомоги внутрішньо переміщеним особам в Україні. *Регіональні студії*, 40, 131–135. https://regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/40/24.pdf

Ястремська, Н. М., Топчій, Г. С., & Матвійчук, М. А. (2022). Особливості правового регулювання міжнародних міграційних процесів та практика їх впровадження в Україні. *Юридичний бюлетень*, 26, 32–38. http://lawbulletin.oduvs.od.ua/archive/2022/26/4.pdf

IOM. (2026). *Ukraine crisis response plan 2026*. https://crisisresponse.iom.int/response/ukraine-crisis-response-plan-2026

IOM Ukraine. (n.d.). *Advancing justice through reparations and transitional justice*. https://ukraine.iom.int/advancing-justice-through-reparations-and-transitional-justice

IOM Ukraine. (2022a). *EU and IOM launch all-Ukrainian awareness-raising campaign for prevention of human*

trafficking during war. https://ukraine.iom.int/news/eu-and-iom-launch-all-ukrainian-awareness-raising-campaign-prevention-human-trafficking-during-war
IOM Ukraine. (2022b). *IOM and EU support war-affected Ukrainians with emergency assistance*. https://ukraine.iom.int/news/iom-and-eu-support-war-affected-ukrainians-emergency-assistance
IOM Ukraine. (2022c). *IOM multi-purpose cash assistance programme will support Ukrainians fleeing war*. https://ukraine.iom.int/news/iom-multi-purpose-cash-assistance-programme-will-support-ukrainians-fleeing-war
IOM Ukraine. (2025a). *EU supports maintenance and enhancement of Ukraine's eQueue border crossing system*. https://ukraine.iom.int/news/eu-supports-maintenance-and-enhancement-ukraines-equeue-border-crossing-system
IOM Ukraine. (2025b). *Farmers and entrepreneurs in Sumy region receive comprehensive support from the Ukraine Community Recovery Fund*. https://ukraine.iom.int/news/farmers-and-entrepreneurs-sumy-region-receive-comprehensive-support-ukraine-community-recovery-fund
UNHCR. (2024). *Supporting a community on its path to recovery*. https://www.unhcr.org/ua/en/news/stories/supporting-community-its-path-recovery

REFERENCES

Administration of the State Border Guard Service of Ukraine, & International Organization for Migration. (2005). *Agreement between Administration of the State Border Guard Service of Ukraine and International Organization for Migration on cooperation*. Official webportal of the Parliament of Ukraine. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/989_003#Text
Cabinet of Ministers of Ukraine. (1999). *Agreement between the Cabinet of Ministers of Ukraine and the International Organization for Migration on the status of the International Organization for Migration in Ukraine and cooperation in the field of migration* (Agreement 995_411). Official webportal of the Parliament of Ukraine. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_411#Text
Cabinet of Ministers of Ukraine. (2017). *On approval of the Strategy of State Migration Policy of Ukraine for the period until 2025* (Order № 482-2017-p). Official webportal of the Parliament of Ukraine. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/482-2017-p#Text
Cabinet of Ministers of Ukraine. (2025). *Rule of law roadmap*. Government Portal. https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/UA_Dorozhnya_karta_z_pytan_verhovenstva_prava_2.pdf
European Commission. (n.d.). *EU–Ukraine solidarity lanes*. https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine/eu-assistance-ukraine/eu-ukraine-solidarity-lanes_uk
Horbachova, I. (2017). International Organization for Migration in Ukraine: Analytical aspect. *Economy and Society*, 9, 55–60. https://economyandsociety.in.ua/journals/9_ukr/8.pdf
International Organization for Migration. (2016). *Comprehensive stabilization support to IDPs and affected populations in Ukraine: Project impact assessment report*. IOM Ukraine. https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbdl1861/files/documents/eu_ia_final_report_internet.pdf
IOM. (2026). *Ukraine crisis response plan 2026*. https://crisisresponse.iom.int/response/ukraine-crisis-response-plan-2026
IOM Ukraine. (n.d.). *Advancing justice through reparations and transitional justice*. https://ukraine.iom.int/advancing-justice-through-reparations-and-transitional-justice
IOM Ukraine. (2022a). *EU and IOM launch all-Ukrainian awareness-raising campaign for prevention of human trafficking during war*. https://ukraine.iom.int/news/eu-and-iom-launch-all-ukrainian-awareness-raising-campaign-prevention-human-trafficking-during-war
IOM Ukraine. (2022b). *IOM and EU support war-affected Ukrainians with emergency assistance*. https://ukraine.iom.int/news/iom-and-eu-support-war-affected-ukrainians-emergency-assistance
IOM Ukraine. (2022c). *IOM multi-purpose cash assistance programme will support Ukrainians fleeing war*. https://ukraine.iom.int/news/iom-multi-purpose-cash-assistance-programme-will-support-ukrainians-fleeing-war
IOM Ukraine. (2025a). *EU supports maintenance and enhancement of Ukraine's eQueue border crossing system*. https://ukraine.iom.int/news/eu-supports-maintenance-and-enhancement-ukraines-equeue-border-crossing-system
IOM Ukraine. (2025b). *Farmers and entrepreneurs in Sumy region receive comprehensive support from the Ukraine Community Recovery Fund*. https://ukraine.iom.int/news/farmers-and-entrepreneurs-sumy-region-receive-comprehensive-support-ukraine-community-recovery-fund
Kobelia-Zvir, M. Ya. (2023). Grant support of the International Organization for Migration in Ukraine during the war. *Problems of a Systems Approach in Economics*, 3(92), 60–67. http://www.psae-jrnl.nau.in.ua/journal/3_92_2023_ukr/10.pdf
Ksendzuk, V. V. (2016). Activities of the International Organization for Migration in the context of social policy development in Ukraine. *Social and Labor Relations: Theory and Practice*, 2(12), 253–261. https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/963108c0-afa6-4878-a403-4ca3a81f6f7e/content
Ministry of Economy of Ukraine, & International Organization for Migration. (2024). *Cooperation agreement between the Ministry of Economy of Ukraine and the International Organization for Migration* (Agreement 989_002-24). Official webportal of the Parliament of Ukraine. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/989_002-24#Text
Ministry of Foreign Affairs of Ukraine, & International Organization for Migration. (2024). *Cooperation agreement between the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine and the International Organization for Migration* (Agreement 989_001-24). Official webportal of the Parliament of Ukraine. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/989_001-24#Text

Ministry of Internal Affairs of Ukraine, & International Organization for Migration. (2005). *Cooperation agreement between the Ministry of Internal Affairs of Ukraine and the International Organization for Migration* (Agreement 989_004). Official webportal of the Parliament of Ukraine. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/989_004#Text

Ministry of Internal Affairs of Ukraine, & International Organization for Migration. (2023). *Cooperation agreement between the Ministry of Internal Affairs of Ukraine and the International Organization for Migration* (Agreement 989_001-23). Official webportal of the Parliament of Ukraine. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/989_001-23#Text

Ministry of Justice of Ukraine, & International Organization for Migration. (2024). *Cooperation agreement between the Ministry of Justice of Ukraine and International Organization for Migration* (Agreement 989_003-24). Official webportal of the Parliament of Ukraine. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/989_003-24#Text

Ministry of Social Policy of Ukraine, & International Organization for Migration. (2018). *Cooperation agreement between the Ministry of Social Policy of Ukraine and the International Organization for Migration* (IOM) (Agreement 989_001-18). Official webportal of the Parliament of Ukraine. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/989_001-18#Text

Ministry of Social Policy of Ukraine, & International Organization for Migration (IOM) Mission in Ukraine. (2011). *Cooperation agreement between the Ministry of Social Policy of Ukraine and International Organization for Migration* (IOM) Mission in Ukraine (Agreement 989_005). Official webportal of the Parliament of Ukraine. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/989_005#Text

Ministry of Social Policy, Family and Unity of Ukraine. (2025). *Diaspora Alliance for the Recovery of Ukraine*. https://www.msp.gov.ua/about/klyuchovi-napryamy/natsionalna-yednist/alyans-diaspory-z-vidnovlennya-ukrayiny

Protsiv, B. I. (2025). International Organization for Migration: Initiatives to assist internally displaced persons in Ukraine. *Regional Studies*, 40, 131–135. https://regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/40/24.pdf

UNHCR. (2024). *Supporting a community on its path to recovery*. https://www.unhcr.org/ua/en/news/stories/supporting-community-its-path-recovery

Yastremska, N. M., Topchii, H. S., & Matviichuk, M. A. (2022). Features of the legal regulation of international migration processes and the practice of their implementation in Ukraine. *Legal Bulletin*, 26, 32–38. http://lawbulletin.oduvs.od.ua/archive/2022/26/4.pdf